

JAROSLAV LOPOUR / 14. 7. 2017

Kniha Zpět k českému filmu

Během let 2015–2017 Národní filmový archiv restauroval celkem čtrnáct klasických snímků napříč dějinami české kinematografie. Během práce se samotnými filmovými materiály probíhal též historický výzkum, na jehož základě vzniklo sedmnáct původních studií, které nyní archiv předkládá široké veřejnosti ve sborníku editorky Lucie Česálkové.

Restaurované podoby a návratu k divákům se díky tomuto projektu dostalo kolekci snímků zakladatele české kinematografie Jana Kříženeckého, sociálního dramatu *Takový je život* (1929), dramatu *Ze soboty na neděli* (1931), protiválečného podobenství *Bílá nemoc* (1937), loutkovému *Špalíčku* (1947), přepisu románu Karla Čapka *Krakatit* (1948), adaptaci románu Jaroslava Haška *Dobrý voják Švejk* (1956) a *Poslušně hlásím* (1957), sci-fi *Ikarie XB 1* (1963), muzikálu *Starci na chmelu* (1964), podobenstvím *Postava k podpírání* (1963) a *Případ pro začínajícího kata* (1969), dramatu *Adelheid* (1969), pohádce *Tři oříšky pro Popelku* (1973) a parodii *Adéla ještě nevečeřela* (1977). Tři z těchto zmíněných projektů však ve sborníku *Zpět k českému filmu* nejsou zastoupeny. *Tři oříšky pro popelku* se již roku 2016 dočkaly vlastní knižní kompilace, monografie k dílu Jana Kříženeckého je naplánovaná k vydání na jubilejní rok 2018 a snímek *Krakatit* bohužel nenalezl autora studie.

Ve výzkumu se podařilo zaměřit pohled i na opomíjené aspekty a období tuzemské kinematografie. Ať již jde o méně zmapovaná období (dvacátá, třicátá, padesátá a sedmdesátá léta), nástup technických změn (zvuku, barvy, širokoúhlého formátu), žánrovou produkci či o politické okolnosti. I u tolika nesouroodých snímků se podařilo samotné studie rozdělit mezi čtyři základní témata, která se stala základem předkládané kompilace. Jsou to Politická estetika, Populární kultura a žánrová kinematografie, Technika a estetika a Stylové a estetické funkce scénografie, kostýmu a hudby.

První oddíl se věnuje takzvané politické estetice. Filmový historik Michal Večeřa si všímá, jak němý snímek *Takový je život* se smělými uměleckými ambicemi narazil v době nástupu zvukového filmu na nezáměr českých distributorů, kinařů i diváků. Alena Elbelová prošla dobovým publicistickým diskursu při uvedení divadelní hry *Bílá nemoc* a její následné filmové adaptace. Obě díla se střetla s uznáním i s odsudkem odborných kruhů, ať již pro svá ideologická poselství (pacifismus a odzbrojení versus obrana státu), ale též pro kontroverzní vykreslení postavy lékaře. Kurátorka Briana Čechová se zaměřuje u filmů *Postava k podpírání* a *Případ pro začínajícího kata* na produkční historii, distribuci a významovou rovinu díla. Publicista Václav Maidl vsazuje drama *Adelheid* do kontextu složitého vývoje a proměny česko-německých vztahů.

V části o populární kultuře a žánrové kinematografii jako první nalezneme text folkloristy a etnografa Petra Janečka. Ten zjišťuje, že Trnka chtěl ve *Špalíčku* pomocí folklórního špalíčku evokovat nikoliv Alšovo dílo nebo „lidovost“, ale život na české vesnici. Alena Šlingerová chápe snímky *Dobrý voják Švejk* a *Poslušně hlásím* v kontextu snah o politickou aktualizaci Haškova románu. Ke Švejkovi se ještě vrátila Heike Winkelová s popisem, jak od dvacátých let byla tato literární postava přisvojována různými ideologiemi a jak fungovala v různých kulturních kruzích a médiích. Jakub Jiříšťa mimo jiné konfrontuje žánrové konvence sci-fi se socialistickými idejemi a existenciálním rozměrem vesmírného putování ve snímku *Ikarie XB 1*. Historička Martina Winklerová v rámci estetiky a morálky muzikálu *Starci na chmelu* sleduje hlavní motiv díla – střet individualismu a kolektivismu. Posledním ze série těchto příspěvků je text Jonathana Owense, který se pokouší rozluštit principy kombinace rozličných motivů, žánrů, postupů a konvencí v parodii *Adéla ještě nevečeřela*.

Třetí oddíl sborníku přináší texty zaměřené na oblast techniky a estetiky filmu. Kevin Johnson zkoumá, jakým způsobem je v dramatu *Ze soboty na neděli* vystavěna zvuková složka skrze zapojení tehdejších moderních komunikačních nástrojů. Snímek se tak stal symfonií městské modernity. Do širšího kontextu dějin české kinematografie pak svůj zájem směřují restaurátorka Tereza Frodlová a filmová historička Anna Batistová. První popisuje zavádění barevného filmu (systému Agfacolor) ve čtyřicátých a padesátých letech, druhá zase zavádění širokoúhlého formátu.

Závěrečnou čtvrtinu publikace otevírá téma stylotvorné a estetické funkce scénografie, kostýmu a hudby. Markéta Uhlířová se zaměřuje na scénografické pojetí vesmírné lodi a kostýmů v *Ikarii XB 1*. U tohoto filmu si pak Michael Filimowicz všímá jeho hudební stránky. Výklad, jak fungují stylotvorné prostředky u baladické atmosféry *Adelheid*, přináší Pavlína Vogelová. Posledním textem je úvaha mediálního historika Iana Christiena o díle filmového architekta Milana Nejedlyho a srovnání jeho práce na titulech *Případ pro začínajícího kata* a *Adéla ještě nevečeřela*.

Každou stať sborníku doplňuje fotodokumentace, bohatý poznámkový aparát a soupis literatury i zdrojů. Vše nakonec uzavírá obligátní seznam zkratek a vyobrazení, rejstřík filmů a jmen, medailonky autorů a shrnutí v anglickém jazyce. Kniha vyšla ve dvou verzích, české a anglické. U každé z nich si čtenář může vybrat ze čtyř různých obálek s odlišnými výjevy z filmů *Bílá nemoc*, *Dobrý voják Švejk*, *Případ pro začínajícího kata* nebo *Adelheid*.

Lucie Česálková (ed.): *Zpět k českému filmu: Politika, estetika, žánry a techniky*. Praha: Národní filmový archiv 2017. Vydání první, 436 stran.